

MATUZ/MACARİSTAN DAVASI:
DEVLET TELEVİZYONUNDA ÇALIŞAN
GAZETECİNİN TELEVİZYON'DA
UYGULANAN SANSÜR HAKKINDA
KİTAP YAZMASI NEDENİYLE
İŞTEN ÇIKARILMASI İFADE
ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İHLALİDİR

Çeviri: Yusuf Enes KAYA*

ÖZET

Aşağıda çevirisini okuyucuya sunduğumuz karar, devlet televizyonunda çalışan gazetecinin yöneticileri tarafından gerçekleştirilen sansür uygulamalarını ifşa etmesi üzerine işten çıkarılması ile ilgilidir. Çalıştığı televizyonda uygulanan sansürü eleştiren kitap yazan başvurucunun işten çıkarılması ifade özgürlüğünün ihlalinin oluşturur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bu kararıyla kamu yayıncılığı alanında uygulanan sansür hakkında kamuoyunu bilgilendiren bir gazeteci bağlamında whistleblowerların (İfşa ve ihbarda bulunan işçi) korunmasının önemini vurgulamıştır.

Anahtar Kelimeler: İfade özgürlüğü, sansür, kamu yayıncılığı hizmeti, whistleblowing

---

* Anayasa Mahkemesi Raportör Yardımcısı.

ABSTRACT

The case we are providing below to the readers concerns the dismissal of a television journalist working for the State television company after having revealed several censoring interventions by one of his superiors. The dismissal of applicant who published a book criticizing the state television company he worked at for censorship constituted a violation of his right to free expression under Article 10 of the Convention. The Court's judgment confirms the importance of whistleblower protection, in case of a journalist who informed public opinion about censorship within the public broadcasting organisation.

Keywords: Freedom of expression, censorship, public broadcasting service, Whistleblowing

İKİNCİ DAİRE
MATUZ/MACARİSTAN DAVASI

(Başvuru No: 73571/10)

KARAR

STRAZBURG

21 Ekim 2014

KESİNLEŞME

21/1/2015

İşbu karar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı değişikliklere tabi tutulabilir.

Matuz/ Macaristan davasında

Başkan,

Guido Raimondi

Hakimler,

Işıl Karakaş

Andras Sajo

Nebojsa Vucinic

Egidijus Kuris

Robert Spano

Jon Fridrik Kjolbro ve İkinci Bölüm Yazı İşleri Müdürü Stanley Naismith'in katılımıyla oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm) heyeti, 16 Eylül 2014 tarihinde gerçekleştirdiği müzakerelerin ardından yine aynı tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

USÛL

1. Macaristan aleyhine açılan (73571/10 no.lu) davanın temelinde, Macar vatandaşı olan Gabor Matuz'un (başvurucu), 3 Aralık 2010 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvuru bulunmaktadır.

2. Başvuran, Mahkeme önünde, Budapeşte'de görevini icra eden Avukat G. Trinn tarafından temsil edilmiştir. Macaristan Hükümeti ise Adalet ve Kamu Yönetimi Bakanlığında görevli olan Z.Talodi tarafından temsil edilmiştir.

3. Başvurucu, Sözleşme'nin 10. maddesine dayanarak gizli belgeleri ifşa ettiği için devlet televizyonundaki işinden kovulması nedeniyle özellikle ifade özgürlüğü kapsamında bilgi verme hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

OLAY VE OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

4. Başvurucu 1963 yılında doğmuştur ve Balassagyarmat'da yaşamaktadır.

5. Başvurucu bir gazetecidir. Başvurucu 15 Şubat 2001 tarihinden beri Macar Devlet Televizyonu'nda çalışmaktaydı. 10 Temmuz 2002'de iş sözleşmesindeki değişikliği takiben belirsiz süreli olarak çalışmaya başlamıştır. Söz konusu tarihte başvurucu Devlet Televizyonu Şirketi'nde çalışırken aynı zamanda Kamu Hizmeti Yayınları Sendikası'nın başkanlığını yapmıştır.

Başvurucu sanat ve kültür alanındaki kişilerle röportajlar yaptığı, Gece Sığınağı (Ejjeli Menedek) adlı bir kültür sanat programında editör ve sunucu olarak çalışmaktaydı.

6. İş sözleşmesinin 10. maddesine göre başvurucu mesleki olarak sır saklama yükümlüğüne uymak zorundaydı. İş dolayısıyla elde ettiği ve başkalarına ve işverenine zarar verebilecek bilgileri ifşa etmemekle yükümlüydü. Yine iş sözleşmesine göre bu yükümlülüğü ihlal etmesi durumunda iş sözleşmesinin hemen feshedileceği hususuna dikkat etmesi gerekiyordu.

7. Yeni Kültür Sanat Direktörü'nün atanması üzerine başvurucu Gece Sığınağı adlı programındaki bazı içeriklerin yeni Kültür Sanat Direktörü tarafından kesilmesini ve değiştirilmesini sansür olarak gördüğü için televizyon şirketinin genel müdürüyle görüşmüştür.

8. 6 Haziran 2003 tarihinde Gece Sığınağı adlı programın baş editörü televizyon şirketinin yönetim kuruluna bir mektup göndermiştir. Mektupta yeni Kültür Sanat Direktörü'nün programdaki bazı içeriklerin kesilmesi ve değiştirilmesi yönündeki önerilerinin sansür olduğu belirtilmekteydi.

19 Haziran 2003'te Magyar Nemzet Online adlı internet gazetesinde bir makale yayınlanmıştır. Bu makalede Macaristan İnternet Gazetecileri Birliği'nin açıklamasının yanında Baş Editörün mektubuna da yer verilmişti. Makalede ayrıca Devlet Televizyonu Şirketi'ndeki sansüre bir son verilmesi isteniyordu.

9. 2004'te başvuru bir kitap yayınlamıştır. Kitabın her bir bölümünde Kültür Sanat Direktörü'nün talimatları doğrultusunda söz konusu programda yayınlanmayan 2003 yılında yapılan röportajlardan seçmeler yer alıyordu. Kitapta bu röportajların yanında Baş Editör ile Kültür Sanat Direktörü arasındaki önerilen değişikliklere ilişkin kurum içi yazışmalar da vardı. Kitabın bölümleri başvuru kişinin kişisel görüşlerini yansıtan olayların kısa bir girişi ve özeti mahiyetindeydi. Kitabın önsözünde Devlet Televizyonu'nda gerçekleştirilen sansüre ilişkin belgeye dayalı kanıtların olduğu söyleniyordu ve okuyucular kitapta yer alan belgelerin kültür sanat direktörünün denetleme görevinin gereği olarak meşru bir faaliyette bulunduğunu mu yoksa yayıncının ifade özgürlüğüne müdahale edildiğini mi gösterdiğini karar vermeye davet ediliyordu.

10. 11 Kasım 2004 tarihinde Televizyon Şirketi derhal geçerli olmak üzere başvuru kişinin ve baş editörün görevine son vermiştir. Başvuru kişinin işten çıkarılma sebebi özetle söz konusu kitabı yayınlamak için sözleşmesindeki sır saklama yükümlülüğünü ihlal etmesiydi.

11. Başvuru kişinin işten çıkarılmasına karşı dava açmıştır. Başvuru kurum içi yazışmaları, sendika başkanlığı görevi dolayısıyla ve Devlet Televizyonu'nda gerçekleşen sansüre yönelik harekete geçebilmek için edindiğini ve kitabı da bu amaçla yazdığını ileri sürmüştür.

12. Budapeşte İş Mahkemesi 8 Nisan 2008 tarihli kararıyla başvuru kişinin işverenin işverenin olmadan işvereni ile ilgili bilgi ve belgeleri açıklayarak iş sözleşmesinin 10. maddesindeki yükümlülüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

13. Başvuru yayınladığı kitabın ne işverene ne de başka bir kişiye zarar verdiğini, yayınladığı belgeleri işi dolayısıyla değil sendika başkanı olması dolayısıyla edindiğini, bu görevi dolayısıyla çalışma arkadaşlarının çıkarlarını temsil etme görevinin onu Devlet Televizyonu'nda uygulanan sansüre karşı harekete geçmeye zorladığını iddia ederek kararı temyiz etmiştir. Anılan nedenlerle işten çıkarılmasının gerekçesi olan iş sözleşmesinin 10. maddesindeki şartın gerçekleşmediğini ileri sürmüştür.

14.13 Şubat 2009 tarihinde Budapeşte Bölge Mahkemesi, İş Mahkemesi'nin dayandığı gerekçelerin yanında söz konusu kitabın yayınlanmasının Televizyon Şirketi'nin saygınlığı üzerinde zarar verici bir etkisi olabileceği gerekçesiyle temyiz talebini reddetmiştir. Bölge Mahkemesi'ne göre işten çıkarma işveren açısından hakkın kötüye kullanılması olarak görülemezdi, çünkü başvuru iş sözleşmesini imzalayarak ifade özgürlüğüne yapılan sınırlandırmayı gönüllü olarak kabul etmişti.

15. Başvurucu kararın tekrar incelenmesi için Yüksek Mahkemeye başvurmuştur. Başvurucu Televizyon Yönetimince bu meseleye ilişkin araştırma yapılması için gösterdiği çabaların sonuçsuz kalması üzerine son çare olarak Devlet Televizyonu'nda uygulanan sansür hakkında kamuoyunu bilgilendirmek için yazdığı kitabın, sansür uygulandığına yönelik iddiaların çürütülemediği de dikkate alındığında, iş sözleşmesine aykırı davranmaktan ziyade ifade özgürlüğünün kullanımı olarak görülmesi gerektiği gerekçesiyle hukuka aykırı bir şekilde işten çıkarıldığını ileri sürmüştür.

16. 26 Mayıs 2010 tarihinde Yüksek Mahkeme başvurusunun başvurusunu reddetmiştir. Başvurucunun ifade özgürlüğüne ilişkin iddialarıyla ilgili olarak davanın kapsamının başvurusunun iş sözleşmesindeki yükümlülüklerine aykırı davranıp davranmadığının incelenmesinin ötesine geçemeyeceğini belirtmiştir. Mahkemeye göre başvurucu işverenine ait dokümanları izinsiz bir şekilde yayınlamaya iş sözleşmesine aykırı davranmıştır. Yüksek Mahkeme başvurusunun ifade özgürlüğü hakkını kullanmasının iş sözleşmesinin ihlal edilmesini haklı çıkarıp çıkarmayacağı hususunu incelemekten özellikle kaçınmıştır.

Bu karar 13 Temmuz 2010 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK

17. Anayasanın 61. maddesi

“1. Macaristan Cumhuriyetinde herkes ifade hürriyetine ve kamu yararı olan bilgileri alma ve yayınlama hakkına sahiptir.”

Söz konusu tarihte yürürlükte olan, 22 sayılı İş Kanunu'nun 96. bölümü, aşağıdaki gibidir:

“Bir işçi veya işveren iş sözleşmesini karşı tarafın;

a) İş ilişkisinden kaynaklanan önemli bir yükümlülüğünü kasten yada ağır ihmâl suretiyle ihlal etmesi durumunda ihbar önelsiz feshedebilir.”

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞMENİN 10. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

18. Başvurucu işverenine ait dokümanları içeren bir kitap yayınlaması nedeniyle Devlet Televizyonu'ndaki işine son verilmesinin ifade özgürlüğünü ve özellikle bilgi ve kanaatlerini üçüncü kişilere açıklama özgürlüğünü ihlal ettiğini

ileri sürmüştür. Bu iddiasını Sözleşme'nin 10. maddesine dayandırmaktadır. Sözleşme'nin ilgili maddesi ise aşağıdaki gibidir:

“1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğü ve haber ve fikir alma ve de yayma özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.”

Hükümet bu görüşe karşı çıkmıştır.

A. Kabul Edilebilirlik

19. Mahkeme bu şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. paragrafının a) fıkrası bağlamında, açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka herhangi bir kabul edilemezlik nedeni görmediğini kaydetmektedir. AİHM, bu nedenle başvurunun kabul edilebilir olduğunu belirtmiştir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların Beyanları

20. Başvurucu yayınladığı bir kitap nedeniyle işten çıkarılmasının ifade özgürlüğü hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu Devlet Televizyonu'nda çalışan bir gazeteci ve sendika başkanı olarak televizyon şirketinde uygulanan sansür hakkında kamuoyunu bilgilendirme hakkının ve yükümlülüğünün olduğunu iddia etmiştir.

Başvurucu ayrıca kitabında dile getirdiği iddiaların çürütülmediğini ve meslek etiğine uygun olarak iyiniyetle hareket ettiğini vurgulamıştır.

21. Başvurucu Yerel Mahkemeler'in kararlarında sözleşmedeki haklarına ilişkin bir inceleme yapmadıklarını belirtmiştir. Başvurucu Yerel Mahkemeler'in davanın niteliğini ve koşullarını dikkate almaksızın şekli olarak iş ilişkilerinde ifade özgürlüğünün sınırlı olabileceği olgusunu kabul ettiklerini vurgulamıştır.

22. Hükümet başvurucunun Devlet Televizyonu'nda çalışan bir işçi olarak iş sözleşmesine ve özellikle de sır saklama yükümlülüğüne uymak zorunda olduğunu ileri sürmüştür. Hükümete göre başvurucunun sendika başkanı olması onu iş sözleşmesindeki yükümlülüklerine uymaktan muaf tutmayacaktır. Başvurucu kitabı izin almaksızın yayınlamak ve gizli kalması gereken belgeleri açıklayarak yükümlülüklerine aykırı davranmış ve bu nedenle sözleşmesi feshedilmiştir.

23. Hükümet ayrıca kitapta isim verilerek belirtilen kişilere ait ifadelerin ve yazışmaların yer aldığını, bu nitelikteki kişisel verilerin yayınlanmasının ilgilinin iznini gerektireceğini, ancak başvurucunun böyle bir izni olmadığını ileri sürmüştür.

24. Hükümet başvurucunun ifade özgürlüğü hakkına bir müdahale olmadığını, çünkü başvurucunun Devlet Televizyonu'nda uygulandığını iddia ettiği sansür hakkındaki kitabının yayımlandığını ve kitabın içeriğine herkesin ulaşabildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu bu görüşe karşı çıkmıştır.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

a) Müdahalenin Varlığı Hakkında

25. Mahkeme başvurucunun işten çıkarılmasının mesleki yeterliliğine ilişkin daha ileri bir inceleme yapılmaksızın kitabının yayınlanması nedeniyle meydana geldiğini gözlemlemektedir. Bu doğrultuda şikâyet edilen tedbir esasen ifade özgürlüğünün kullanımıyla ilgilidir (bkz. Wille/Lihtenştayn [BD], B.No: 28396/95, § 50, ECHR 1999-VII, and Kudeshkina/Rusya, B.No: 29492/05, § 79, 26 Şubat 2009).

26. Mahkeme Sözleşme'nin 10. maddesinin koruma alanının işyerlerinde de geçerli olduğunu vurgular. Bu noktada başvurucu İş Kanunu hükümlerine tabi olsa da devlete ait bir televizyon şirketinde çalışmaktadır. Bu bağlamda Mahkeme Sözleşme'nin 10. maddesinin sadece kamu hukuku ilişkilerine değil özel hukuk ilişkilerine de uygulanabileceğini hatırlatır. Buna ek olarak bazı durumlarda devletin özel hukuk kişileri arasındaki ilişkilerde de bireylerin ifade özgürlüğünü korumak şeklinde pozitif bir yükümlülüğü vardır (Fuentes Bobo/İspanya, B.No: 39293/98, § 38, 29 Şubat 2000).

27. Mahkeme, başvurucunun işvereni hakkında gizli kalması gereken belgeleri içeren bir kitabı yayınlaması nedeniyle işten çıkarılmasının Yerel Mahkemelerce de kabul edildiği gibi, Sözleşme'nin 10. maddesinde korunma altına alınan haklarına bir müdahale oluşturduğu kanaatindedir.

28. Bu tür bir müdahale 10. maddenin ikinci paragrafındaki gereksinimleri yerine getirmediği takdirde sözkonusu maddeyi ihlal edecektir. Bu nedenle müdahalenin “*kanun tarafından öngörülen şekilde*”, anılan paragrafta belirtilen bir ya da daha fazla meşru amaca yönelik olup olmadığı ve ilgili amaçların gerçekleştirilmesi için “*demokratik bir toplumda gerekli*” bulunup bulunmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

b. Kanunla Öngörülme

29. Mahkeme, başvurunun iş sözleşmesinin 10. maddesindeki yükümlülüğünü ihlal ettiği için İş Kanunu'nun 96. maddesindeki hükme dayalı olarak işten çıkarıldığı hususunda taraflar arasında bir tartışma olmadığını not etmektedir.

c. Meşru Amaç

30. Mahkeme, müdahalenin Sözleşme'nin 10. Maddesinin 2. fıkrasında sayılan başkalarının saygınlığının ya da haklarının korunması amacına ilaveten gizli bilgilerin yayınlanmasının önlenmesi gibi meşru bir amaca da hizmet ettiğini kabul etmektedir.

d. Müdahalenin Demokratik Toplumda Gerekli Olup Olmadığı

i) Mevcut Olayda Uygulanabilecek Olan Genel Prensipler

31. Başvurudaki temel mesele ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplumda gerekli olup olmadığına incelenmesidir. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin “demokratik bir toplumda gerekli” olup olmadığı sorusuna ilişkin temel ilkeler, Mahkeme içtihadında oturmuş olup, aşağıdaki gibi özetlenmiştir. (bkz, diğerleri arasında, Vogt/ Almanya, 26 Eylül 1995, § 52, Series A no. 323; Hertel/ İsviçre, 25 Ağustos 1998, § 46, Steel ve Morris/ Birleşik Krallık, B. No. 68416/01, § 87, ECHR 2005-II):

“(i) İfade özgürlüğü demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden birini ve toplumun ilerlemesi ve her bireyin özgüveni için gerekli temel şartlardan birini teşkil etmektedir. 10. Maddenin 2. paragrafı uyarınca bu, kabul gören veya zararsız veya kayıtsızlık içeren “bilgiler” veya “fikirler” için değil, aynı zamanda kırıncı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerlidir. Bunlar, bir “demokratik toplumun” olmazsa olmaz çokseslilik, tolerans ve hoşgörünün gerekleridir. 10. Maddede belirtilen şekilde bu özgürlük, ancak harfiyen uyulması gereken ve ikna edici bir şekilde tespit edilmesi gereken bazı istisnalara tabidir.

(ii) 10. Maddenin 2. Fıkrasında belirtilen anlamda “zaruri” sıfatı “acil bir sosyal ihtiyaç” anlamındadır. Sözleşmeciler Devletler anılan ihtiyacın mevcut olup olmadığının değerlendirilmesi konusunda belli bir marjı sahiptir, ancak bağımsız bir mahkeme tarafından verilenler de dahil olmak üzere, tabii olduğu yasama ve kararları kapsayacak şekilde Avrupa denetimi ile iç içe olmalıdır. Mahkeme bu sebeple, bir “sınırlamanın” Sözleşme'nin 10. Maddesinin güvencesinde olan ifade özgürlüğü ile bağdaşır bağdaşmadığı konusunda nihai kararı verme yetkisini haizdir.

(iii) Denetim yetkisinin uygulanmasında Mahkeme müdahaleyi, suçlanan ifadeler ve bunların ifade edildiği bağlam da dahil olmak üzere, davayı bir bütün olarak ele alarak incelemelidir. İlk olarak müdahalenin “meşru amaçlar ile orantılı” ve ulusal otoriteler tarafından anılan müdahalenin meşru gösterilmesi için belirtilen gerekçelerin “ilgili ve yeterli” olup olmadığı tespit edilmelidir. Bunu yaparken de Mahkeme, ulusal otoritelerin 10. Madde kapsamında bulunan ilkelere uygun standartları uyguladığı ve ilgili bulguların kabul edilebilir bir değerlendirmesine dayalı oldukları konusunda olumlu kanaata varmalıdır.”

32. Mahkeme, başvurunun kamu televizyonu yayıncılarının gazeteciler tarafından eleştirilmesi kapsamında ifade özgürlüğünün ihlaline karar verildiği Fuentes Bobo ve Wojtas Kaleta/Polonya B.No: 20436/02, 16 Temmuz 2009) davalarıyla benzerlik gösterdiği kanaatindedir. Aynı şekilde bu başvuruda da başvuru, yöneticilerini ve işverenini eleştiren bir kitap yayınlayan bir gazetecidir. Dolayısıyla bu başvuruda asıl sorun, bu nitelikteki kurumlarda çalışan gazetecilerin sadakat yükümlülüğünün sınırlarının nasıl tespit edileceği ve kamusal tartışmalarda gazetecilere ne gibi bir sınırlama getirileceğidir.

Bu bağlamda Mahkeme çalışanların işverenlerine karşı bağlılık ihtiyat ve ketumluk ödevinin bulunduğunu da unutmamak gerektiğini kaydeder (bkz. Vogt/Almanya, 26 Eylül 1995, § 53, Series A no. 323; Ahmed ve Diğerleri/Birleşik Krallık, 2 Eylül 1998, § 55, Dava Raporları 1998-VI). Bu doğrultuda başvuruçunun gizliliği ihlal ettiği için işten çıkarılması şeklindeki tedbir özünde Sözleşme'nin 10. maddesinin gerekleriyle uyumlu değildir.

33. Mahkeme mevcut davada İş Kanunu hükümlerine göre Devlet Televizyonu'nda çalışan başvuruçunun durumunun; kamu görevlisinin tek başına ya da küçük bir grupla birlikte işyerinde olanların farkında olan bir kişi olması ve böylece işvereni ya da kamuoyunu haberdar ederek kamu yararına uygun hareket edebilecek durumda olması halinden farklı olduğu kanaatindedir (bkz. Marchenko/Ukrayna, B.No: 4063/04, § 46, 19 Şubat 2009; Heinisch /Almanya, B.No: 28274/08, §§ 63-64, ECHR 2011; ve Bucur ve Toma/Romanya, B.No: 40238/02, § 93, 8 Ocak 2013). Ancak kamuoyunun haber almasında önemli

bir rol oynayan Devlet Televizyonu'nda çalışan başvuruçunun Sözleşme'nin 10. maddesi açısından kamu görevlisi ile aynı kategoriye girip girmediğinin belirlenmesine gerek yoktur. Çünkü Devlet Televizyonu'ndaki programların şeffaf bir şekilde yönetilmesindeki kamusal fayda söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığının her durumda yerel makamlarca denetlenmesini gerektirecektir.

34. Sır saklama yükümlülüğü olan bir kişinin ifade özgürlüğüyle işverenin çalışanlarını yönetme hakkı arasında denge kurulurken Mahkeme içtihatlarında belirtilen şu hususlara bakılması gerekir (bkz. Guja/Moldova [BD], B.No: 14277/04, §§ 74-78, ECHR 2008):

İfşa edilen bilginin temsil ettiği kamu yararı, b) ifşa edilen bilginin gerçekliği, söz konusu ifşanın kamu kurumuna verdiği zarar c) ifşa eden kişinin bunu hangi saikle yaptığı d) ketum olma yükümlülüğü karşısında ifşa eden kişinin üst ya da diğer yetkili makamlara başvurmasını müteakiben bu ifşa eylemini son çare olarak yapıp yapmadığı ve ifşa nedeniyle uygulanan yaptırımın ağırlığı

35. Söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığını değerlendirirken yargılamanın adil olup olmadığı ve sağlanan usuli güvenceler göz önünde bulundurulmalıdır (gerekli değişikliklerle birlikte yukarıda anılan Steel ve Morris/ Birleşik Krallık, § 95) Etkili bir yargısal denetim olmaması Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlaline yol açabilir (bkz. Saygılı ve Seyman/Türkiye B.No: 51041/99, §§ 24-25, 27 Haziran 2006, and Lombardi Vallauri/İtalya B.No: 39128/05, §§ 45-56, 20 Ekim 2009) Yerel Mahkemelerin gerekçesi Sözleşme'nin 10. maddesinde belirlenen genel ilkelerle uyumlu değilse, yetkili makamların takdir yetkisi çok daha dar olacaktır. Mahkeme'nin daha önce vurguladığı gibi tedbirin gerekliliği konusunda gerçekleştirilen hukuki incelemenin kalitesi, ilgili taktir yetkisinin uygulanması konusu dahil olmak üzere bu konuda özel bir önem taşımaktadır (bkz. Animal Defenders International/Birleşik Krallık [BD], B.No: 48876/08, § 108, ECHR 2013).

ii) Belirtilen Prensiplerin Mevcut Olaya Uygulanması

36. Başvuruçunun kitabında Kültür Sanat Direktörü' nün programda yaptığı değişikliklerin basın özgürlüğü ilkelerine uygun olmadığını iddia etmiştir. Başvuruçunun Kültür Sanat Direktörü' nün programda yaptığı kesintilerin ve değişikliklerin sansür anlamına geldiğini ileri sürmüştür. Ayrıca kitabın önsözünde başvuruçunun okuyucuları yayınlanan belgelerin sansürün kanıtı mı yoksa direktörün çalışanlarına verdiği talimatlar mı olduğu noktasında karar vermeye davet etmiştir.

37. Bu durumda kamu hizmeti yayıncılarının bağımsızlığının önemi göz önüne alındığında kitap, üçüncü kişilere ilişkin bilgiler (bkz. Hükümetin bu kapsamdaki beyanları, §23) içerse de esasında kamu yararını ilgilendiren bir konuya ilişkindir. Bu bağlamda dava dosyasında herhangi bir üçüncü kişi tarafından söz konusu kitap hakkında bir iddia veya şikâyet olduğuna ilişkin bir bilgi olmadığı görülmektedir.

38. Mahkeme, başvurunun iş sözleşmesinde gizlilik yükümlülüğü olsa da sendika başkanı ve gazeteci olarak söz konusu belgeleri kamuoyuna duyurmak ve kamu yararı olan meselelerde görüşlerini açıklamak gibi bir hakkı ve yükümlülüğü olduğu şeklindeki beyanını not etmektedir.

39. Mahkeme başvurunun mesleğinin ve sendika başkanı olmasının müdahalenin demokratik toplumda gerekli olup olmadığını değerlendirirken dikkate alınması gerektiği kanaatindedir. Gazetecilerin toplumda üstlendiği rol ve kamusal tartışmalara katkı sağlamak şeklindeki sorumlulukları dikkate alındığında bilgi ve düşünceleri yayma görevlerinin doğası gereği ketum olma yükümlülüğünün onlara aynı şekilde uygulanacağı söylenemez.

Söz konusu dava bağlamında başvurunun sadakatli ve ihtiyatlı olma yükümlülüğünün çalıştığı yayın şirketinin kamusal karakteri karşısında denge-lenmesi gerekmektedir (bkz. yukarıda anılan Wojtas-Kaletka, §§ 45-47).

40. Başvurunun durumuna ilişkin tüm bu unsurlar dikkate alındığında, Mahkeme yerel makamların başvurunun kitap yayınlaması şeklindeki eyleminin sağladığı kamu yararına özel bir önem vermesi gerektiğini düşünmektedir.

41. İfşa edilen bilginin gerçekliği kriteri açısından, kitapta yayınlanan bilgilerin doğru olmadığı ne işveren tarafından ileri sürülmüştür ne de Yerel Mahkemeler bu bilgilerin doğru olmadığı, çarpıtıldığı ya da olgusal bir temelden yoksun olduğu şeklinde bir tespitte bulunmuştur. Ayrıca kitaptaki bazı ifadeler değer yargısı içeren ifadelerdir ve doğrulukları ispata elverişli değildir (bkz, örneğin, Lingens/Avusturya, 8 Temmuz 1986, § 46, Series A no. 103).

42. Söz konusu kitabın zarar verici olabileceğine ilişkin olarak Mahkeme, Bölge Mahkemesi'nin söz konusu kitabın televizyon şirketinin itibarı üzerinde potansiyel bir zarara yol açabileceği şeklindeki değerlendirmesini hatırlatır (bkz. yukarıda §14).

43. Bununla birlikte bu başvurudaki sorun, kamuoyunda daha öncesinde bilinen ya da çok sayıda kişi tarafından öğrenilmiş olabilecek bilgilerin yayınlanmasının önlenmesinin gerekli olup olmadığına ilişkindir (bkz. Weber/İsviçre, 22 Mayıs 1990, § 51, Series A no. 177; and Vereniging Weekblad Bluf!/Hollanda,

9 Şubat 1995, § 41, Series A no. 306-A). Mahkeme 9 Haziran 2003 tarihinde başvuru kitabının yayınlanmasından önce internet gazetesinde Devlet Televizyonu'ndaki sansüre ilişkin bir makalenin yayınlandığını kaydeder (bkz. yukarıda §8). Böylece söz konusu kitaptaki belgeler; Sözleşme'nin 10. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen görev ve sorumluluklar anlamında gizliliği ihlal etse de, genel olarak özü itibarıyla internette yayınlanan bir makale aracılığıyla daha öncesinde ulaşılabilir konumdadır ve çok sayıda insan tarafından öğrenilmiştir.

44. Söz konusu belgeleri yayınlamaktaki saik açısından başvuru Devlet Televizyonu'ndaki sansüre kamuoyunun dikkatini çekmek için iyi niyetle hareket ettiğini iddia etmiştir. Hükümet açısından başvuru kitabının bu eyleminin amacı sözleşmesel yükümlülüklerinin bilerek ihlal edilmesinden başka bir şey değildir.

45. Kişisel hınç ya da şikâyet nedeniyle gerçekleştirilen bir fiil ya da özellikle, şahsi bir kazanç gibi çıkar için gerçekleştirilen bir fiil, yüksek bir korumadan faydalanmaz (Kudeshkina, yukarıda anılan, § 95).

46. Söz konusu davada başvuru kitabının saikinin yerinde olup olmadığı Yerel Mahkemeler önünde sorgulanmamıştır. Başvuru kitabının gizli belgelere kitabında yer vermesinin sansür hakkındaki iddialarını güçlendirmekten başka bir niyetle yapıldığı iddia edilmemiştir. Ayrıca kitapta haksız bir kişisel saldırının yer aldığı da söylenemez.

47. Mahkeme'ye göre başvuru kitabının söz konusu belgeleri yayınlaması Devlet Televizyonu'nun Genel Müdürü'ne yaptığı şikâyetin ve Baş Editörün yönetim kuruluna yazdığı mektubun bir karşılık bulmadığını görmesi üzerine gerçekleşmiştir (bkz. yukarıda §7 ve §8). Bu nedenle Mahkeme başvuru kitabındaki gazetecilik faaliyetlerine yapılan müdahalelere karşı bir çare bulamadığını yani etkili bir alternatif yol olmadığını anladıktan sonra kitabı yayınladığı noktasında tatmin olmuştur.

48. Mahkeme ayrıca başvurucuya iş akdinin hemen etkili olacak şekilde feshedilmesi gibi oldukça ağır bir yaptırım uygulandığını kaydeder.

49. Son olarak, başvuru kitabının açtığı davanın incelenme şekline bakıldığında Yerel Mahkemeler başvuru kitabının işverenine zarar verdiği sonucuna ulaşmak için sadece kitabın yayınlanmasının yeterli olduğunu kabul etmişlerdir. Ancak Yerel Mahkemeler başvuru kitabının kamu yararı adına ifade özgürlüğünü kullandığı şeklindeki savunmasını dikkate almamış, incelemelerini sadece başvuru kitabının akdi yükümlülüklerini ihlal ettiği hususuyla sınırlı tutmuşlardır. Dahası Yüksek Mahkeme kararında meselenin iş uyuşmazlığı ile sınırlı olduğunu, başvuru kitabının temel haklarıyla bir ilgisi olmadığını açıkça belirtmiştir (bkz. yukarıda §16). Sonuç olarak Sözleşme standartlarıyla ilke olarak uyumlu olabilecek yaklaşım;

kitabının konusunun ve içeriğinin başvuruçunun ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamanın kabul edilebilirliğini etkileyip etkilemediğinin ya da nasıl etkilediğinin incelenmesi olması gerekirken Yerel Mahkemeler bu hususu incelememişlerdir (bkz. Sokołowski/Polonya B.No: 75955/01, § 47, 29 Mart 2005; Ungváry ve Irodalom Kft./Macaristan B.No: 64520/10, § 57, 3 Aralık 2013).

50. Kamu yararını ilgilendiren meselelerde ifade özgürlüğü hakkının önemi ve diğer taraftan başvuruçunun gazeteci olarak mesleki yükümlülükleri ve sorumlulukları ile çalışanların işverenine karşı yükümlülükleri ve sorumlulukları ve diğer farklı menfaatler dikkate alındığında Mahkeme başvuruçunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplumda gerekli olmadığı kanaatindedir.

51. Açıklanan nedenlerle, Sözleşme'nin 10. maddesi ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

52. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmecî Taraf ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırılabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. TAZMİNAT

53. Başvuruçucu maddi tazminat olarak 32.250 avro tazminat talep etmiştir. Bu miktar açtığı davaları kazanması durumunda kendisine ödenecek olan gelir kaybından oluşmaktadır. Başvuruçucu manevi tazminat olarak 10,000 avro ödenmesini talep etmiştir.

54. Hükümet, bu taleplere itiraz etmiştir.

55. Mahkeme, başvuruçunun işten çıkarılmasının sonucu olarak maddi ve manevi olarak zarar gördüğünü kabul etmektedir. Hakkaniyet temeline dayanarak bir karar verilmesi gerektiği göz önüne alındığında, Mahkeme maddi ve manevi tazminat olarak başvuruçuya 5.000 avro ödenmesine karar vermektedir.

B. MASRAFLAR VE GİDERLER

56. Başvuruçucu ayrıca, Mahkeme önündeki yargılama masraf ve giderleri için toplamda 1.440 avro talep etmektedir. Bu miktar başvuruçunun üç dereceli

yargılama aşamasında ödediği harçlar ve davalı hükümete ödediği yargılama masraflarından oluşmaktadır.

57. Hükümet bu taleplere itiraz etmiştir.

58. Mahkeme'nin içtihadına göre, bir başvurucuya, masraf ve giderlerin ödenmesine karar verilebilmesi için, bu masraf ve giderlerin gerçek, zorunlu ve miktar bakımından makul olduğunun ortaya konulması gerekmektedir. Mahkeme, somut olayda elinde bulundurduğu belgeleri ve yukarıda belirtilen ilkeleri göz önünde bulundurarak, başvurucuya ihlali önlemek için mahkemeler önünde yaptığı tüm masraflar için 1.400 avro ödenmesine karar vermektedir.

C. GECİKME FAİZİ

59. Mahkeme, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar vermiştir.

BU NEDENLERLE MAHKEME; OYBİRLİĞİYLE

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna,

2. Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine,

3. a) Davalı Hükümet tarafından başvurucuya, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi doğrultusunda, üç ay içerisinde, ödeme tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden davalı devletin para birimine çevrilmek üzere

i) her türlü vergiden muaf tutularak, başvurucuya maddi ve manevi zarar için 5.000 avro,

ii) her türlü vergiden muaf tutularak, başvurucuya masraf ve giderler için 1.440 avro ödenmesine,

b) Yukarıda belirtilen üç aylık sürenin sona erdiği tarihten itibaren ödenmenin yapılmasına kadar, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan marjinal kredi kolaylığı oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına karar verir.

4. Başvurucunun adil tazmine ilişkin taleplerinin geri kalanını reddeder.

İşbu karar, İngilizce olarak hazırlanmış ve Mahkeme İçtüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. fıkraları uyarınca, 21 Ekim 2014 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Stanley Naismith Guido Raimondi

Yazı İşleri Müdürü Başkan

SONUÇ

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bu kararında ilk olarak; başvuruçunun Macar Devlet Televizyonu'nda uygulanan sansür hakkında yazdığı kitabı yayınlamasını müteakiben işten çıkarılmasının ifade özgürlüğüne bir müdahale oluşturduğunu kabul etmiştir. İkinci olarak; başvuruçunun işten çıkarılmasının İş Kanunu'nun 96. maddesi uyarınca kanunla öngörüldüğünü ve başkalarının haklarının korunması ve gizli bilgilerin yayınlanmasının önlenmesi gibi meşru amaçlara hizmet ettiğini kabul etmiştir. Ancak işten çıkarılma şeklindeki tedbirin demokratik toplumda gerekli ve ölçülü olmadığını belirtmiştir. Mahkeme bu kararında başvuruçunun kamu yararını ilgilendiren bir meseleyi ifşa ettiği için ihbar önelsiz bir şekilde işten çıkarılmasının ağır bir yaptırım olduğunu söylemiştir. Mahkeme bu sonuca ulaşırken başvuruçunun televizyon yöneticileri ile görüşmesinden sonuç alamaması üzerine son çare olarak kitabı yayınladığı hususuna dikkat çekmiştir. Mahkeme, Yerel Mahkemelerin bu meseleye ifade özgürlüğü meselesi olarak değil sözleşmesel yükümlülüklerin ihlali olarak yaklaşmasını eleştirmiştir. Bu kararın whistleblowerların korunması hususuna katkı yapacak nitelikte bir karar olduğu kuşkusuzdur. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 30 Nisan 2014 tarihli ve CM/Rec(2014)7 sayılı whistleblowerların korunması konulu tavsiye kararında da belirtildiği gibi kamunun menfaatlerini tehdit edecek ya da zarar verecek nitelikteki bilgileri ifşa eden bu kişiler devlet politikalarının şeffaflığına ve demokratik hesap verilebilirliğe katkıda bulunmaktadır.